

T. C.
KÜLTÜR
VE TURİZM
BAKANLIĞI
ESKİ
ESERLER
VE
MÜZELER
GENEL
MÜDÜRLÜĞÜ

**VI.
KAZI
SONUÇLARI
TOPLANTISI**

İZMİR — 16 - 20 NİSAN - 1984

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
J. Jacob ROODENBERG	
1983 Yılı Hayaz Höyük ve Civarı (Kumartepe) Kazıları	1
Refik DURU	
Kuruçay Höyüğü 1983	5
Ufuk ESİN	
Değirmentepe (Malatya) Kurtarma Kazısı 1983 Yılı Raporu ...	11
Uğur SİLİSTRELİ	
Köşk Höyüğü	31
Özgen KARACA	
Pirot Höyük 1983 Kazıları	37
Önder BİLGİ	
1983 Dönemi Malatya - Köşkerbaba Höyük Kurtarma Kazıları	49
Önder BİLGİ	
İkiztepe Kazılarının 1983 Dönemi Sonuçları	55
Richard S. ELLIS	
The 1983 Season At Gritille	65
Alba PALMIERI	
Excavations At Arslantepe, 1983	71
Nurettin YARDIMCI	
Harran - 1983	79
Veli SEVİN	
İmikuşağı Kazıları, 1983	83
Machteld J. MELLINK	
The Prehistoric Sequence Of Karataş - Semayük	103

	<u>Sayfa</u>
Manfred KORFMANN	
Beşik - Yassıtepe ve Beşik - Sivritepe 1983 Ön Raporu	107
Hayat ERKANAL	
1983 Girvanaz Kazıları	121
Peter NEVE	
Boğazköy - Hattuşa 1983 Kazı Çalışmalarının Sonuçları	137
Manfred R. BEHM - BLANCKE	
Hassek Höyük 1983	181
Alwo Von WICKEDE	
Çavi Tarlası 1983	191
Afif ERZEN	
Çavuştepe 1983 Kazısı Çalışmaları	197
Afif ERZEN	
1983 Yılı Enez Kazısı	213
Edibe UZUNOĞLU	
Malatya İmamoğlu Höyüğünde 1983 Yılı Kazı Çalışmaları ...	235
David FRENCH	
Tille Höyük 1983	245
Halet ÇAMBEL - Mehmet ÖZDOĞAN	
1983 Yılı Domuztepe Çalışmaları	259
Keith DeVRIES	
Gordion Work 1983	273
Ekrem AKURGAL	
1983 Yılı Erythrai Çalışmaları	279
Ekrem AKURGAL	
Bayraklı 1983 Çalışmaları	280
Clelia LAVIOSA	
La Campagne De Iasos En 1983	283
Cevdet BAYBURTLUOĞLU	
1983 Arykanda Kazısı Raporu	289

Cevdet BAYBURTLUOĞLU

1983 Phaselis Kazısı Raporu 301

Ülkü İZMİRLİGİL

Side Tiyatrosu ve Çevresi Kazı Onarım ve Düzenleme Çalışmaları 1983 313

Jale İNAN

Perge Kazısı 1983 Çalışmaları 323

Jale İNAN

Side Apollon Tapınağı (N, 1) Kazısı ve Onarımı 1983 Yılı Çalışmaları 345

Crawford H. GREENEWALT, JR

Sardis : Archaeological Research in 1983 367

Rudolf NAUMANN

Ausgrabungen In Aizanoi 1983 379

C. ÖZGÜNEL - G. ÖZTURANLI

Gülpınar, Apollon Smintheus Tapınağı Kazıları, 1982 - 1983 Yıllarında Gerçekleştirilen Kaide Onarım Çalışmaları 391

Hermann VETTERS

Ephesos 1983 403

Klaus TUCHELT

Zum Stand Der Ausgrabungen In Didyma 1983 Und Zur Identifizierung Des Artemis - Heiligtums 405

W. Müller - WIENER

1983 Milet Çalışmalarının Raporu 409

Vedat İDİL

Kyme Kazısı 1983 Yılı Çalışmaları 415

Jürgen BORCHHARDT

Bericht Der Grabungskampagne In Limyra 1983 419

Daria de Bernardi FERRERO

Les Travaux De La Mission Archéologique Italienne A Hierapolis De Phrygie 435

Wolfgang RADT

Bergama 1983 Kampanyası Ön Raporu 441

Çelik TOPÇU

Seleukeia - Kalykadnos (Silifke) 1983 Yılı Kazı Çalışmaları ... 449

Bedri YALMAN

İznik Tiyatro Kazısı 1983 459

Cemal PULAK

Yassıada Sualtı Kazısı - 1983 Sezonu 469

**GÜLPINAR, APOLLON SMINTHEUS TAPINAĞI KAZILARI,
1982 - 1983 YILLARINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN
KAİDE ONARIM ÇALIŞMALARI**

C. ÖZGÜNEL*
G. ÖZTURANLI

1982 - 1983 dönemi Gülpınar Apollon Smintheus tapınak kazısı içerisinde gerçekleştirilen çalışmalar Doç. Dr. Coşkun Özgünel başkanlığında Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Ana Sanat Dalı öğrencilerinden Gül Özturanlı, İrfan Aydın ve Tuğrul Selçuk tarafından 1981 yılında başlatılan işbirliğince uygulanmıştır.

Söz konusu çalışma, üç parça halinde bulunan kaidenin bulunduğu çukurdan alınarak yapıştırılması, tamamlanması, kalıbının alınması, kaide modelinin elde edilmesi ve bu modelden kalıp alma işlerini kapsamaktadır (Şekil : 1).

Çalışmada ilk aşama kaidenin bulunduğu çukurdan alınarak daha önceden hazırlanmış, su terazisinde son derece düzgün bir beton platforma taşınması olmuştur. Daha sonra yapılan işlem üç parça halinde bulunan ve çok yıpranmış olmasına karşın profil veren kaidenin yapıştırılmasıdır. Yapıştırma işlemi «polyester» le gerçekleştirilmiş ve yapıştırıcının yüzeye çok ince sürülmesine dikkat edilerek kaide parçaları arasında herhangi bir kot farkının oluşması önlenmiştir. Ayrıca yapıştırma işlemi sırasında herhangi yardımcı bir malzemenin kullanılmamasının nedeni bu işlemin sadece kalıp alma gibi geçici bir sürede dayanıklılık sağlamak amacıyla yapılmasıdır.

Yapıştırma işleminden sonra kaidenin üst kısmı düzgün bir şekilde alçıyla sıvanmış ve kaidenin merkezi bulunarak 1/4 lük alanı tespit etmek mümkün olmuştur. Saptanan bu alan içerisinde, alçı ile tamamlama ve alçı ile kalıp alma işlerine geçilmiştir (Şekil : 2)

1/1 ölçekteki kaide çiziminden ahşap bir profil elde edilmiş, alçı ile tamamlanan kısımları, zemine bu profili dayayarak denetlemek mümkün olmuştur (Şekil : 3).

(*) Doç. Dr. Coşkun Özgünel D. T. C. F. Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, G. Özturanlı Serbest Yüksek Seramik Sanatçısı.

Tamamlama işlemine üst taraftan başlanıp aşağı doğru devam edilmiştir. Önce altı adet dış sırası tamamlanmış veya yeniden alçıyla yapılmış, diğer kısımlara geçilmiştir (Şekil : 2).

Bu çalışmaların en büyük özelliklerinden biri son derece dikkatli ve süratli çalışmayı gerektirmesidir. Çünkü tamamlanan kısımlardaki alçının suyu bir süre sonra mermer tarafından emilmekte ve bu durum yeniden yapılan kısımların düşmesine neden olmaktadır. Örneğin torus kısmı en çıkıntılı ve ağır parça olması ve suyunu çok çabuk kaybetmesi nedeniyle mermerden ayrılmış (Şekil : 3) ve işlemlerin iki kez yapılmasını gerektirmiştir.

Elimizdeki olanaklar ve kısa zaman dilimi içerisinde yükseltilebilir bir platform oluşturulamaması kaidenin alt kısımlarına inildikçe çalışmayı zorlaştırmıştır. Ancak bu zorluklar 1/4 lük alanın başarı ile tamamlanmasına engel oluşturamamıştır.

Bu işlemlerden sonra yapılan çalışma tamamlanan kısmın kalıbını alma yönünde gelişmiştir. Ancak kaidenin öncelikle 1/4 lük kısmının tamamlanmasının nedenini açıklamakta yarar görüyoruz. Daha önce de belirtildiği gibi kullanılan malzeme alçı, uygulanan yüzey ise mermerdir. Fiziksel olarak alçının içine karıştırılan su, uygulandığı yüzey yani mermer tarafından emilmekte ve ekleme yapılan yerlerde kopmalara neden olmaktadır. Mermeri sürekli ıslak tutmak geçici bir süre için çözüm olmakta ise de sonuçta aynı çözümler meydana gelmektedir. Sık sık engellenen kalıp alma çabasına girme yerine, tamamlanan 1/4 lük alandan kalıp alıp, bu kalıba 4 kez alçı döküm yaparak bunları yanyana getirip yine aynı kaideyi elde etmek yöntemi yeğlenmiştir.

İğlenecek metod saptandıktan sonra kaide profilindeki yan destek kalıplar yapılmıştır. Daha sonra altı (Şekil : 4) parçalı 1/4 lük kaide kalıbının yapımına başlanmıştır (Şekil : 5). Aşağıdan yukarı doğru yapılan bu çalışmada her kalıp parçası değişik boyutlarda yapılmıştır. Bunun nedeni de ters gönye sorununun çözümlenebilmesi, kalıpta kırılmaların önlenmesi ve monte ederken taşıma sorununun en aza indirgenebilmesidir.

Kalıpta en üst kısmı oluşturan 4 parça kendi içinde 3 parçadan meydana gelmektedir (Şekil : 5d). Böylece 4+3 parçadan oluşan ana kalıbın tamamlanmasından sonra tüm bu kalıpları içine alan ve «gömlek» olarak tanımlanan kalıbın yapımına sıra gelmiştir (Şekil : 5e).

Gömlek, esas kalıptan ayrılması sırasında çekme işlemine yardımcı olmak ve yere yatırılarak çalışmak istendiğinde dengeyi sağlamak için dış yüzden tahtalarla desteklenmiştir. Nitekim kalıp alma işlemleri biti-

rilince gömlek zemin üzerine yatırılarak diğer kalıplar buna yerleştirilmiş (Şekil : 6) içine alçı döküm yapılmıştır. Bu çalışmalarda yalıtım malzemesi olarak arap sabunu ve gereken yerlerde gomalak kullanılmıştır.

Alçı döküm işlemi 4 kez tekrarlanmış ve böylece yanyana getirildiğinde kaidenin «modeli» ni elde edebileceğimiz parçalar tamamlanmıştır (Şekil : 7, Resim : 1).

Her 1/4 lük kaide dilimi alçı-cam elyafı katkısıyla dayanıklı birimler olarak elde edilmiştir.

Yapılan bu çalışma 1982 kazı döneminde tamamlanmış diğer işlemlere 1983 kazı çalışmasında devam edilmiştir.

1983 döneminin ilk aşaması bir yıl önceden hazırlanmış 1/4 lük kaide model parçalarının birbirine yapıştırılması olmuştur. Yapıştırma işleminde birimlerin iç yüzeylerinde yine alçı-cam elyafı kullanılmıştır.

Daha sonra ahşap kafes ve cam elyafı, alçı bileşimi ile kaidenin üst kısmı kapatılarak «kaide modeli» elde edilmiştir (Resim : 2).

Ancak bu sırada yivlerin arasındaki boşlukların beton dökümünden sonra açılmasının daha uygun olacağı düşünülerek yivler arasındaki kısımlar da alçı ile kapatılmıştır.

Kaide modelinden alınacak kalıp için çalışmalara başlandığında ilk olarak kalıbın kaç parçadan yapılması gerektiği saptanmış ve buna göre kaide modeli merkezden 120 derecelik açılarla üç eşit parça olarak tasarlanmıştır (Şekil : 8).

İlk kalıp alma çalışmasında olduğu gibi yan destek kalıplar yapılmış ve bunlar 120 derecelik alanın her iki tarafına yerleştirilmiştir (Şekil : 9). Üçüncü yüzey için destek olarak köşeli ahşap bir yüzey oluşturulmuş (Şekil : 8), böylece kalıbın daha az alanda gerçekleştirilebilmesi ve daha az alçı kullanımı sağlanmıştır (Resim : 3).

Taşıma, tutma, çekme ve ters gönye gibi sorunları çözmek üzere her ana kalıp 6 parçadan oluşturulmuştur. Kalıp parçaları çoğaltılsa da çok geniş bir yüzeyi çevreledikleri için kırılma tehlikesi göstermişlerdir. Bu tehlikenin en aza indirilebilmesi için her alçı kalıp parçası iç kısımlardan bol miktarda cam elyafı ve demir çubuklarla desteklenmiştir.

Her kalıp parçası için saptanan yüksekliğin yarısına kadar alçı döküm yapıldığında ahşap yüzeye degecek şekilde tutma takozları yerleştirilmiş sonra saptanan yüksekliğe kadar ikinci kez alçı dökülmüştür. Demir çubuk ve elyaf katkısıyla bu alanda uygulanmıştır.

Bu takozlar, arasında demir çubuk bulunan iki ahşap parçadan oluşmaktadır. 3. yüzey çıkarılınca bu ahşap takozlara çengeller çakılıp çekilmiş ve elin rahatlıkla girebileceği bir boşluk içerisinde demir çubuklar kalmıştır (Resim : 4).

Kalıpların birbirlerine kaymadan oturmaları için de her yüzeye negatif ve pozitif olmak üzere yuvarlak ve köşeli kilitler yapılmıştır.

1/3 lük kaide model kalıbı G olarak kodlanmış, parçaları da (G₁, G₂, G₃, G₄, G₅, G₆) olarak belirlenmiştir (Şekil : 10). 6 parçadan oluşan G kalıbı bitirildiğinde ahşap yüzey ve yan destek kalıpları çıkarılmıştır.

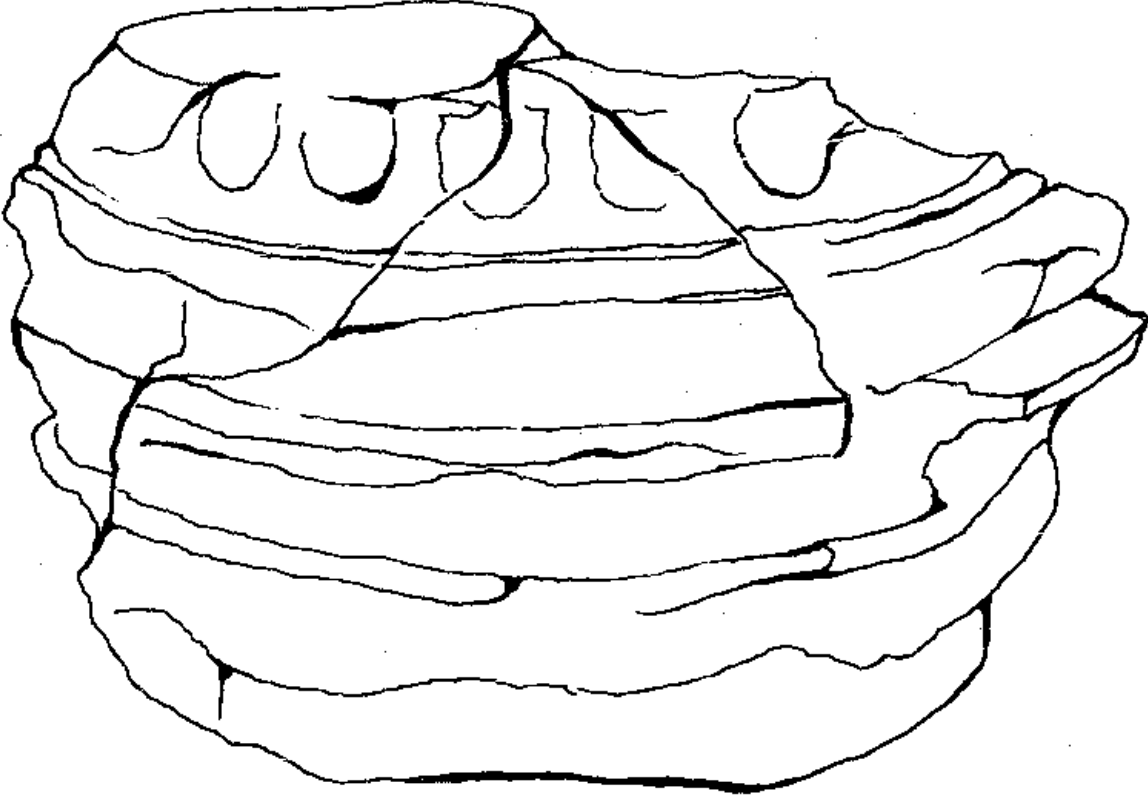
İ olarak kodlanan ikinci kalıbın bir yanını G kalıbı oluşturduğu için sadece bir adet yan destek kalıp ve üçüncü yüzey için yine köşeli ahşap kullanılmıştır.

Burada dikkat gerektiren nokta İ₁, İ₂ vs. parçaların G₁, G₂.... ile aynı seviyede olmasıdır. Üçüncü ve son T olarak kodlanan kalıpta ise G ve İ kalıpları ile çevrelendiği için yan destek kalıpları kullanmaya gerek kalmamıştır (Şekil : 10).

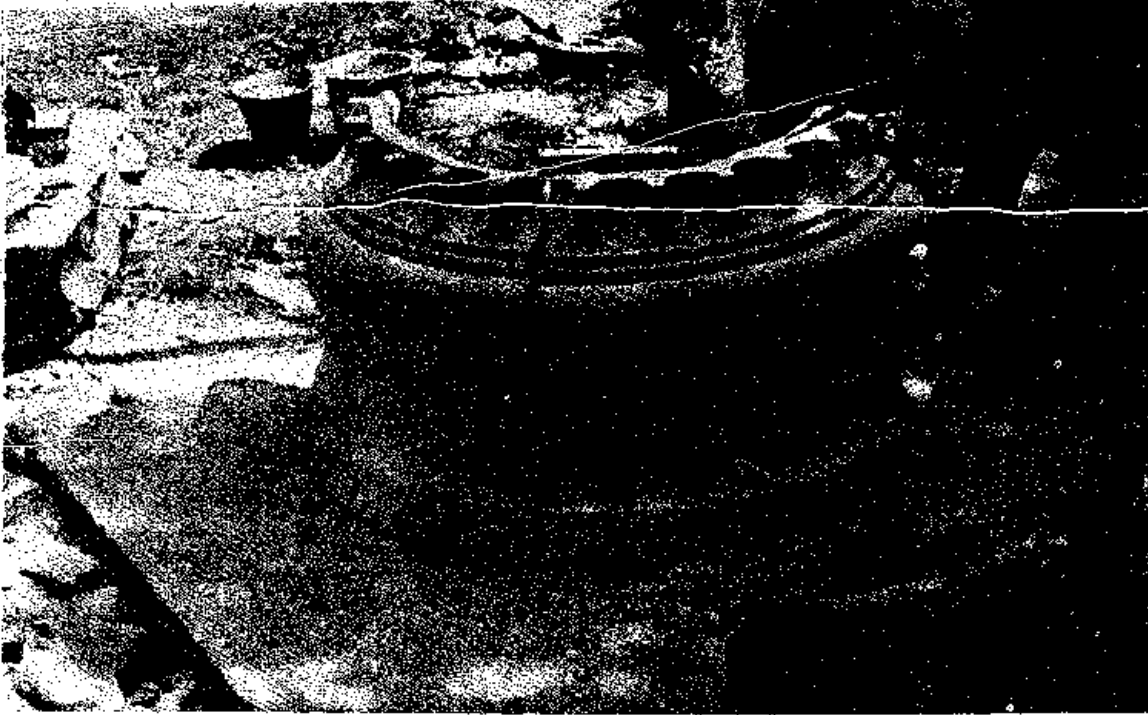
T kalıbında da yine G ve İ kalıplarında uygulanan yöntemler izlenmiş ve 18 parçadan oluşan kaide kalıbı tamamlanmıştır (Resim : 5).

Tüketilen 35 kg. lık 40 torba alçıya, karışıma katılan su miktarı eklendiğinde 85 cm. yüksekliğindeki kaide kalıbının bir tondan fazla ağırlıkta olduğu belirlenmiştir.

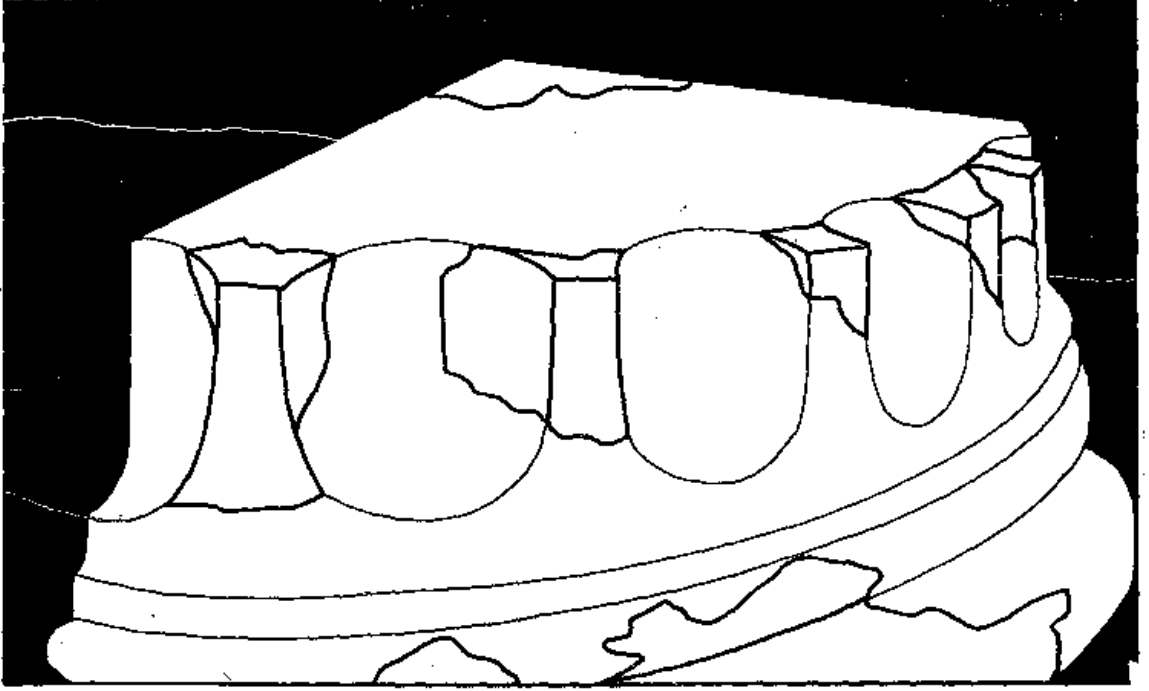
Daha sonra G, İ ve T kalıpları açılarak kaide modeli çıkarılmış ve yalıtımı yapıldıktan sonra içine döküm yapılmaya hazır durumda bir kalıp elde edilmiştir.

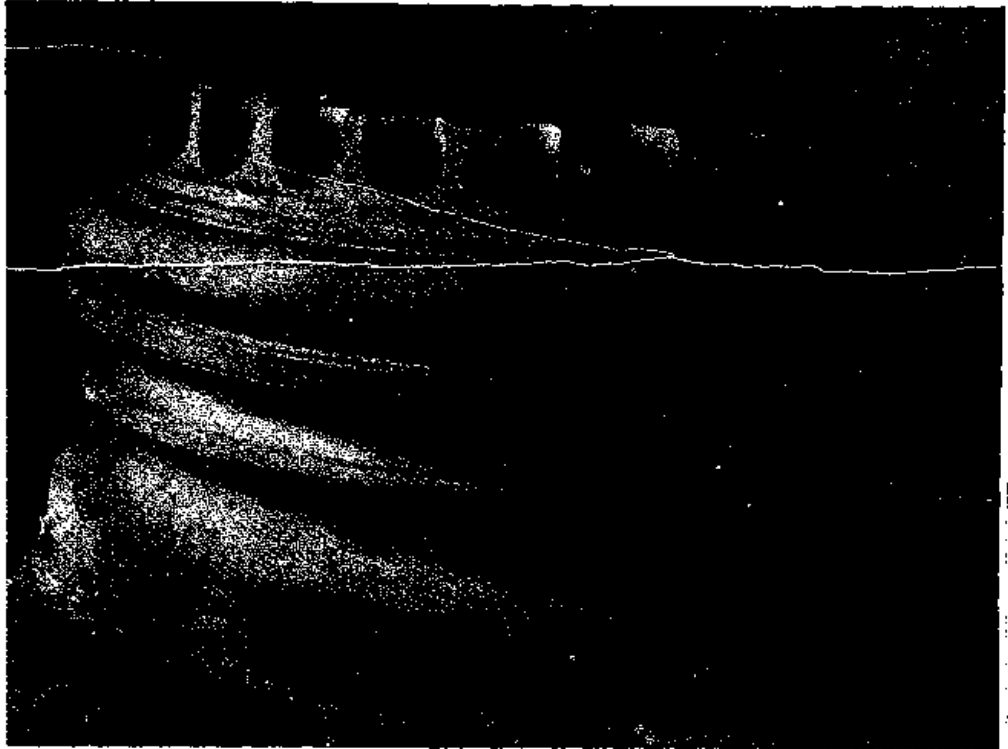
Şekil : 1 — 3 parça halinde bulunan kaide.

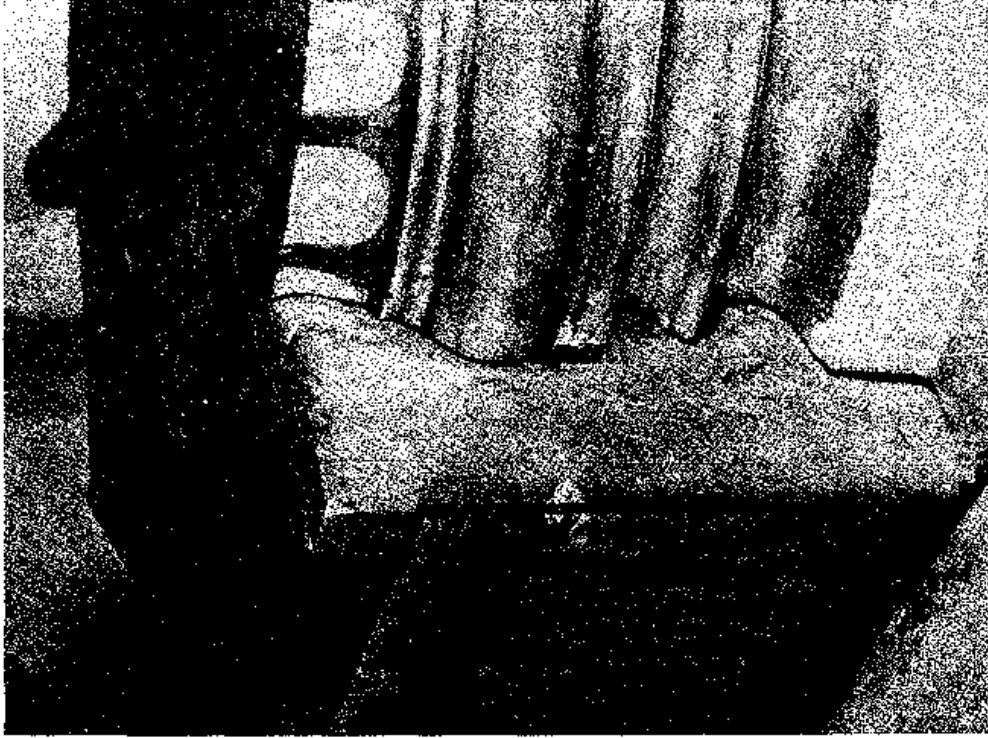
Resim : 1 — GÜLPINAR 82 kaide modelini elde edebileceğimiz 1/4 lük birimler.

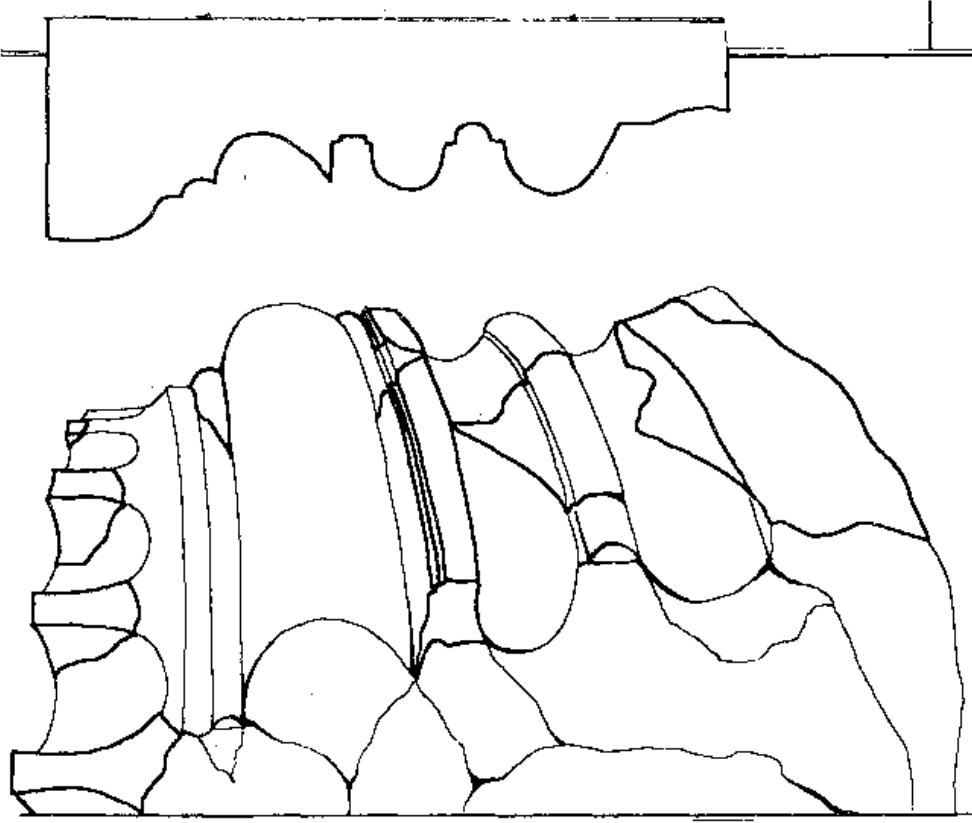
Şekil : 2 — Alçı ile tamamlanan 1/4 lük alan tamamlanan 8 adet diş sırası.

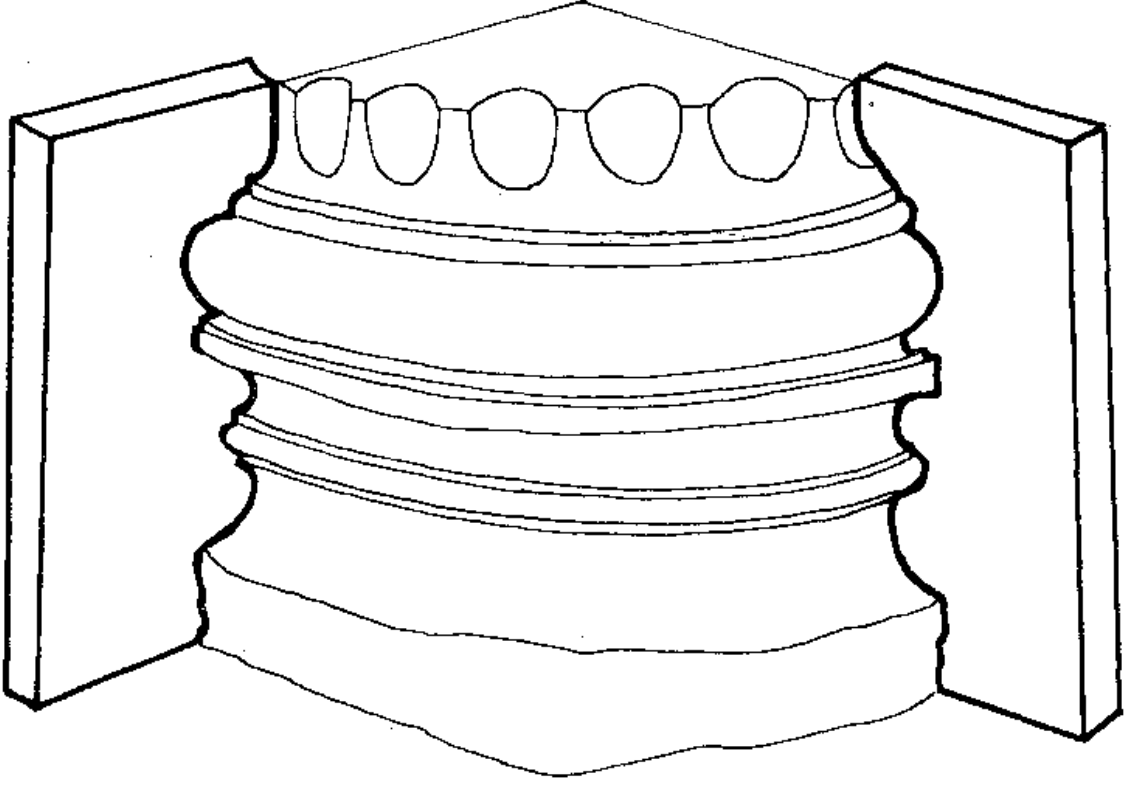
Resim : 2 — Kaide Modeli

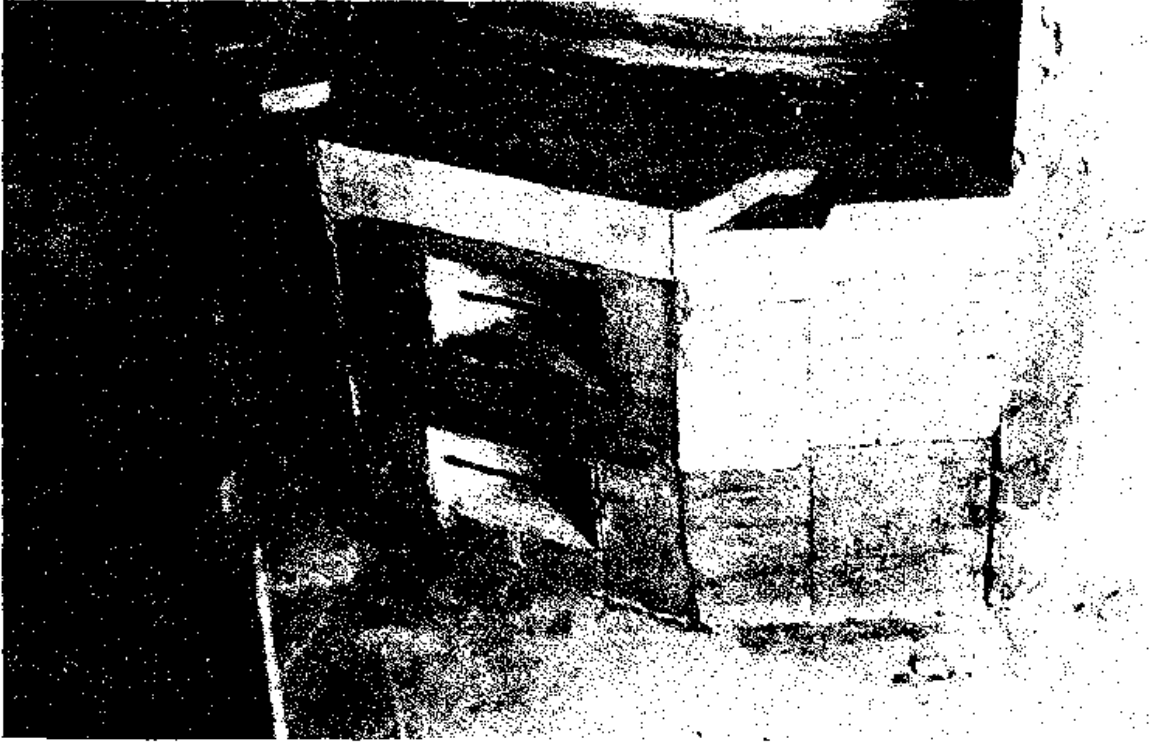
Resim : 3 — 120° ilk alan, köşeli ahşap yüzey yan destek kalıp.

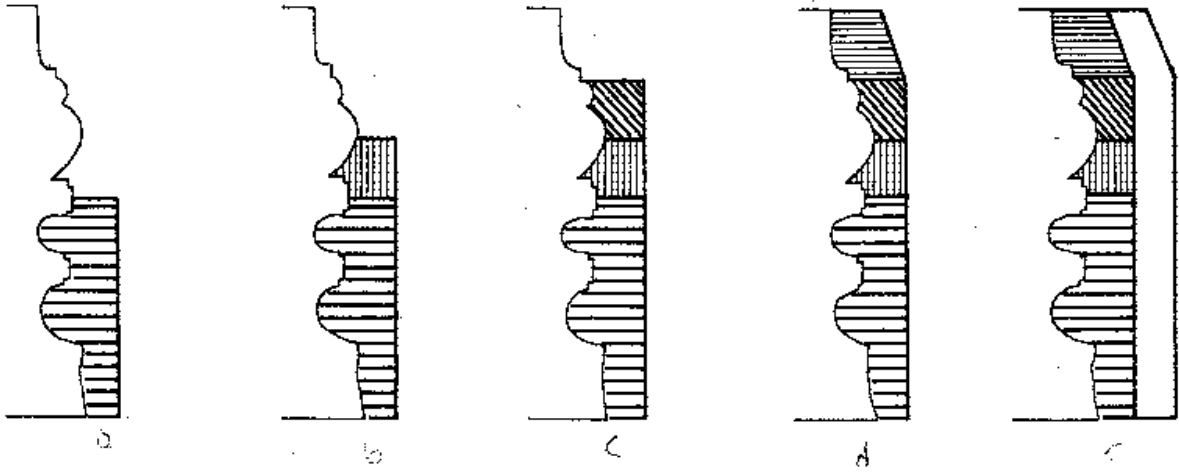
Şekil : 3 — 1/1 ölçekli ahşap profil ile tamamlanan kısımların denetlenmesi.

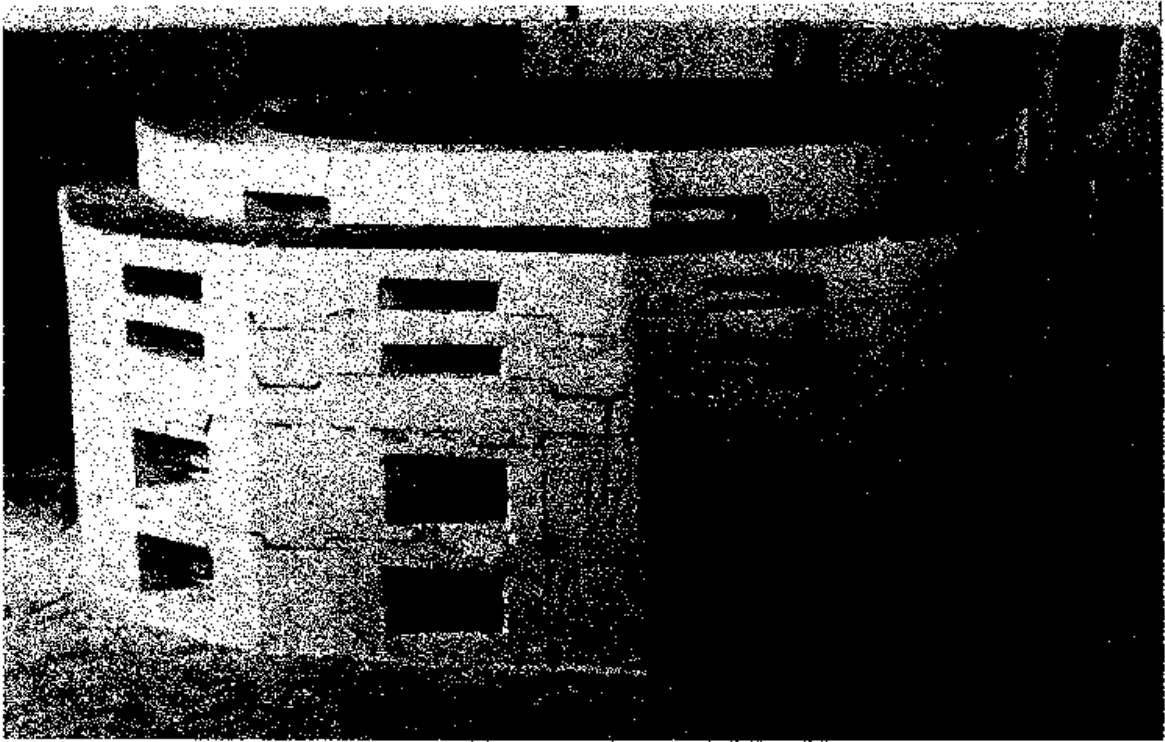
Şekil : 4 — Yan destek koyup, tamamlama işlemi bitirilmiş kaide.

Resim : 4 — Tutma yerleri ve kilit detayları.

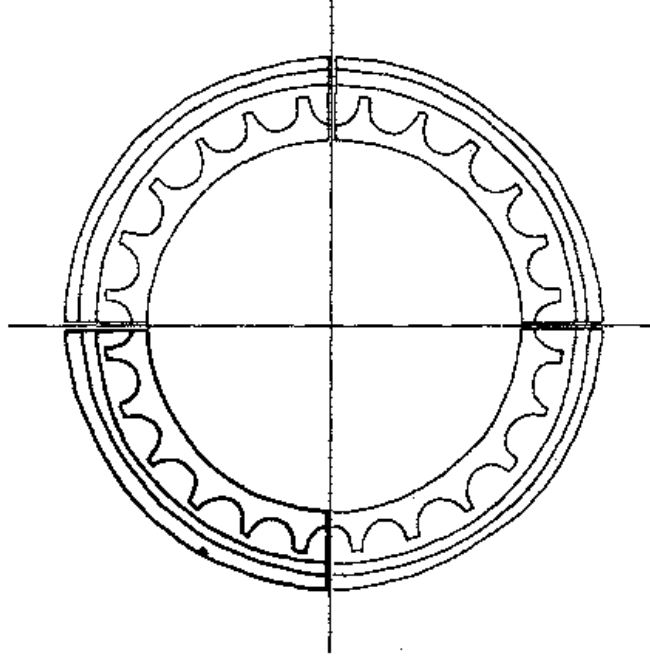
Şekli: 5 — Aşağıdan yukarı doğru yapılan 4+3 parçadan oluşan kaide kalıbı.

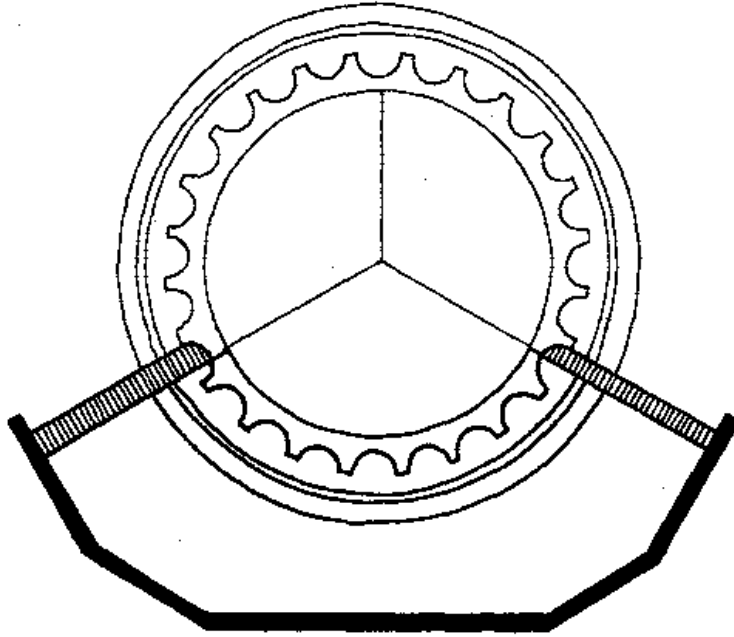
Resim: 5 — 18 parçalı kaide kalıbı.

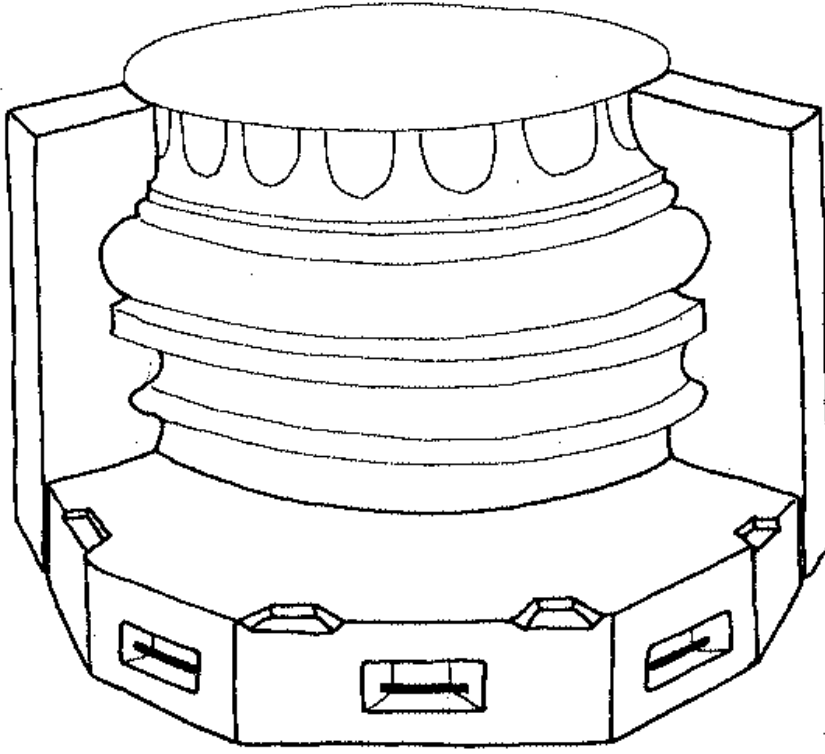
Şekil: 6 — Zemin üzerine yatırılan gömlek, içine yerleştirilen kalıplar ve alçı döküm uygulaması.

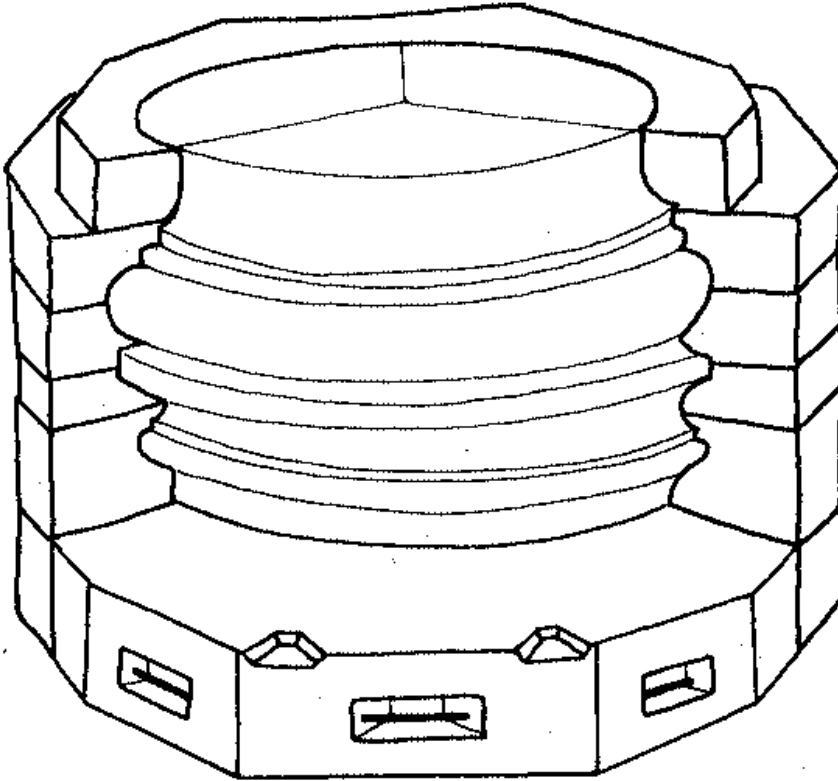
Şekil: 7 — Yanyana getirilince kalde modelini elde edebileceğimiz birimler.

Şekil: 8 — Kaidenin 120° lik parçalara bölünmesi, köşeli ahşap yüzey.

Şekil: 9 — Yan destek kalıpların arasında uygulanan G kalıbı
1. parçası.

Şekil: 10 — G ve I kalıplarıyla çevreli T1 kalıbı yapımı.